

Algemeen Raamleerplan Muziek

voor instrumentaal en vocaal onderwijs

INHOUD

Voorwoord	5
1 Uitgangspunten	7
Genrerijk	7
Auditieve ontwikkeling en zelf doen	7
Professional of amateur	8
Hafabra, CKV	9
2 Visie op muzikeducatie	11
Leermodel	11
3 Formulering van de niveaus van de muzikeducatie	13
Indeling in 4 fasen	13
3.1 Fase A – Algemene karakteristiek	13
Globale inhoud	14
3.2 Fase B – Algemene karakteristiek	14
Globale inhoud	14
Genres	15
3.3 Fase C – Algemene karakteristiek	15
3.4 Fase D – Algemene karakteristiek	16
4 Inhoudelijke beschrijving per fase	17
4.1 Fase A – Oriëntatie	
Algemene karakteristiek van de muzikant op A-niveau	17
Musiceren	17
Theorie	17
Overig	17
Schets van de onderwijsleersituatie	19
<i>Lesvormen in de eerste maanden</i>	19
<i>Leeractiviteiten</i>	19
<i>Leerstof en lesmateriaal</i>	19
<i>Leermiddelen</i>	19
<i>Huiswerk</i>	19

<i>Tussentijdse toetsing en evaluatie</i>	20
<i>Presentaties</i>	20
<i>Contact met ouders of verzorgers en vereniging</i>	20
<i>Contact met de vereniging</i>	20
<i>Docenten</i>	20
4.2 Fase B – Verdieping	
Algemene karakteristiek van de muzikant op B-niveau	20
Musiceren	21
Theorie	21
Overig	22
Schets van de onderwijsleersituatie	22
<i>Lesvormen</i>	22
<i>Leeractiviteiten</i>	22
<i>Leerstof en lesmateriaal</i>	23
<i>Leermiddelen</i>	23
<i>Huiswerk</i>	23
<i>Tussentijdse toetsing en evaluatie</i>	23
<i>Presentaties</i>	23
<i>Contact met ouders of verzorgers en vereniging</i>	23
<i>Docenten</i>	24
4.3 Fase C – Specialisatie	
Algemene karakteristiek van de muzikant op C-niveau	24
Musiceren	24
Theorie	24
Overig	24
Schets van de onderwijsleersituatie	25
<i>Lesvormen</i>	25
<i>Leeractiviteiten</i>	25
<i>Leerstof en lesmateriaal</i>	25
<i>Leermiddelen</i>	25
<i>Tussentijdse toetsing en evaluatie</i>	25
<i>Docenten</i>	25
4.4 Fase D – Professionalisering - formulering van het eindniveau van de muziekeducatie, tevens toelatingseisen van de conservatoria	
Algemene karakteristiek van de muzikant op D-niveau	26
Musiceren	26
<i>Algemene doelen</i>	26
<i>Toelatingsexamens</i>	26
Theorie	27
<i>Algemene doelen</i>	27
<i>Voorlopige opsomming van kennis- en vaardigheidseisen ontleend aan toelatingseisen van muziekvakopleidingen</i>	27
5. Niveaubeschrijving in schema	29

Voorwoord

Veel Nederlanders besteden een flink deel van hun vrije tijd aan het volgen van muziekonderwijs bij muziekscholen, centra voor de kunsten of particuliere docenten. Hoewel het muziekonderwijs, in tegenstelling tot het regulier onderwijs, niet aan landelijke wetgeving is gebonden, blijkt zowel bij instellingen als privé-docenten behoefte te bestaan aan onderlinge afstemming en landelijke richtlijnen. Raamleerplannen kunnen daarin voorzien, getuige de positieve ervaringen met het *Raamleerplan Hafabra-opleiding* (Nederlands Instituut voor de Blaasmuziek, 1996/2000) en het *Raamleerplan Koristenopleiding* (Stichting Nederlandse Koormuziek, 1993/1999).

Tijdens de beleidsperiode 1997-2000 verzocht de Vereniging van Centra voor de Kunsten (VKV) het toenmalige LOKV Nederlands Instituut voor Kunsteducatie te onderzoeken of er voldoende draagvlak zou zijn voor het werken met een landelijk raamleerplan voor het muziekonderwijs. Afhankelijk van de uitkomst zou het LOKV vervolgens de formulering van een raamleerplan muziek voorbereiden en uitvoeren.

Het onderzoek vond plaats in 1998. Bij ruim negentig procent van de muziekscholen en centra voor de kunsten waren de reacties positief. Diverse argumenten werden genoemd, waaronder de wenselijkheid van het streven naar uniformiteit, van profilering van de sector ten behoeve van leerlingen, ouders en overheid, en van het bieden van houvast bij interne onderwijsontwikkeling. Naast de reeds bestaande, bovengenoemde raamleerplannen wenste men een voorbeeldcurriculum voor de overige instrumentale en vocale vakgebieden.

In de jaren 1999 en 2000 is door het LOKV en een uit vakdeskundigen samengestelde werkgroep gewerkt aan het opstellen van het *Algemeen Raamleerplan Muziek voor instrumentaal en vocaal onderwijs* dat voor u ligt. Het leerplan is gebaseerd op ontwikkelingen binnen het instrumentaal en vocaal onderwijs in het afgelopen decennium. Vanwege de gewenste uniformiteit is voor dezelfde fase-indeling gekozen als in bovengenoemde raamleerplannen.

Het *Algemeen Raamleerplan Muziek* is in eerste instantie bedoeld voor muziekdocenten. De inhoud ervan is beperkt tot hoofdlijnen, het raamleerplan biedt echter een duidelijk kader. Daarbinnen is ruimte is voor inkleuring en toevoegingen, al naar gelang het onderwijs in bepaalde muziekgenres of op specifieke instrumenten daar aanleiding toe geeft. Het belang van de auditieve ontwikkeling loopt als rode draad door alle fasen heen, de systematische ontwikkeling van het klankvoorstellingsvermogen van de leerling dient daarbij als uitgangspunt. Er wordt een genrebrede basis gelegd zodat beginnende leerlingen de kans krijgen zich te oriënteren op zo veel mogelijk muzikale mogelijkheden. Theorie wordt gekoppeld aan de praktijk van het musiceren, en samenspel is volledig in het plan geïntegreerd. De einddoelen van het raamleerplan sluiten aan op de toelatingseisen van de kunstvakopleidingen.

Van harte hopen wij dat dit globale raamleerplan een inhoudelijke discussie tussen vakbroeders en -zusters zal losmaken, dat er een dynamische uitwisseling van gedachten op gang komt over de praktijk achter de woorden. Want al zijn de standaarden van het raamleerplan op zichzelf niet toetsbaar, de resultaten na de vertaalslag door een vakbekwame muziekdocent zijn dat wel. Wij hopen dat dit leerplan de functie zal vervullen van een landelijk voorbeeldcurriculum, dat het een stimulans zal zijn voor gevarieerd en kwalitatief hoogstaand muziekonderwijs. De werkgroepleden en Cultuurnetwerk Nederland (voorheen LOKV) wensen alle muzikanten-in-opleiding en hun docenten veel muzikale momenten vol verrassende ontdekkingen, nieuwe inzichten en inspirerende ervaringen toe.

Werkgroep raamleerplan muziek

1 Uitgangspunten

Dit raamleerplan laat zien welke vaardigheden leerlingen zich eigen moeten maken bij het leren zingen of leren bespelen van een instrument. Genrerijk muziekonderwijs vanuit een auditieve benadering en gericht op veel, gezamenlijk en plezierig musiceren zijn de uitgangspunten waarop dit vierfasen-raamleerplan is gebaseerd. Het is, zoals de naam aangeeft, een raamwerk. In de praktijk zal de concrete leerroute dan ook nader moeten worden ingevuld.

Het raamleerplan kan daarbij dienen als referentiekader voor muziekdocenten en leidinggevenden aan instellingen voor muzikeducatie. Het is aan hen de richtlijnen om te zetten in een concrete aanpak die aansluit bij de instrumentale en vocale ontwikkeling van de individuele leerling. Muziekonderwijs is per slot van rekening maatwerk, gericht op het optimaal ondersteunen van de leerling.

Discussies over de praktijk van het muziekonderwijs tussen docenten, al dan niet van verschillende vakgebieden, kunnen plaats vinden aan de hand van dit raamleerplan. Daarbij gaat het er niet in de eerste plaats om overeenstemming te bereiken. Het plan wil vooral de helderheid van die discussie bevorderen, zodat bewuste keuzen kunnen worden gemaakt.

Docenten en directeuren die streven naar kwaliteitsverbetering of vernieuwing van het onderwijs aan hun instelling, kunnen het raamleerplan gebruiken als een spiegel. De keuze of het daarnaast ook wordt gebruikt als norm is aan de instellingen en betrokken docenten. Het raamleerplan is niet als toetsingsinstrument geformuleerd, wie het als zodanig wil gebruiken zal zelf de geformuleerde competenties toetsbaar moeten maken.

Het raamleerplan beoogt voor een ieder een inspirerende, uitdagende en prettige leeromgeving te scheppen, die nauw aansluit bij de actuele, levende muziekpraktijken. Een pianist die geniet van zijn individuele spel heeft daar evenveel recht op als de zangeres in een musicalkoor of de drummer in een band.

Genrerijk

Het raamleerplan gaat uit van een genrerijke benadering. Bij het onderscheid naar verschillende muzieksoorten zijn kwalificaties als beter of slechter, moeilijker of gemakkelijker niet aan de orde. Het is de leerling die bepaalt welke waarde een gekozen genre voor hem of haar heeft. De leerling moet de kans krijgen zich aanvankelijk breed te ontwikkelen en te oriënteren zonder dat de gevolgde werkwijze hem of haar in een bepaalde richting dwingt. Evenmin mogen bepaalde richtingen a priori worden buitengesloten.

Daarbij gaat het niet zozeer om repertoires, maar vooral om de wijze van muziek maken. Spelen op het gehoor, van blad spelen, improviseren, componeren en produceren van muziek zijn vaardigheden die vroeg ontwikkeld moeten worden opdat de muzikant in spé later breed kan functioneren. Als eenmaal een genre is gekozen, zal de verdieping van specifieke vaardigheden voor het spelen van het betreffende genre en repertoire eventueel ten koste gaan van andere. Zo vormen voor een popmuzikant samenspel, totaalklank en presentatie de kern van de muzikale activiteiten.

Popmuziek wordt in het raamleerplan beschouwd als deel van de genrerijke benadering. De leer-

processen in de popmuziek wijken echter nogal af van hetgeen in de traditie van het muziekonderwijs gebruikelijk is. Daarvoor zijn meerdere gronden aan te geven. Zo starten popmuzikanten vaak op iets oudere leeftijd dan de kinderen waarop het raamleerplan in eerste instantie is gericht. Popmuzikanten zijn bovendien vooral geïnteresseerd in het produceren van muziek, of dat het nu eigen versies van bestaande muziek of zelf gemaakte nummers betreft. De muziek wordt gewoonlijk aangepast aan de individuele vaardigheden, ambities en klankidealen van de deelnemers.

De poppraktijk is anders dan de klassieke praktijk. De musiceeromgeving is minder formeel, de relatie met het publiek is veel directer. Daarbij komt het gebruik van technologie en media. Bij de samenstelling van dit algemene raamleerplan is popmuziek weliswaar opgenomen, maar tevens zij vastgesteld dat het poponderwijs meer ruimte moet krijgen voor het ontwikkelen van specifieke leerroutes. Die kunnen een heel vernieuwende impuls geven aan de meer traditioneel ingestelde instrumentale en vocale methodieken. Tegelijk met dit raamleerplan heeft Cultuurnetwerk Nederland een *Raamleerplan Popmuziek* gepubliceerd.

Auditieve ontwikkeling en zelf doen

De auditieve ontwikkeling van de leerling staat centraal in dit raamleerplan. Klankvoorstellingsvermogen ligt aan de basis van alle musiceeractiviteiten. Met theoretische kennis op basis van klankvoorstelling, en kritisch en creatief luisteren kan de studerende leerling zijn of haar instrumentaal- of vocaaltechnische prestaties verbeteren.

Het klankvoorstellingsvermogen wordt primair ontwikkeld middels auditieve leeractiviteiten zoals speeldictee, voor- en nazingen, improviseren, analyseren en noteren, componeren en produceren van muziek. De nadruk ligt dan ook op het zelf doen. In elke fase is steeds de vraag hoe, waarmee en in welke situaties de leerling muziek maakt. Instrumentale en vocale lessen zijn dan ook geen doel op zichzelf, zij dienen de muzikale activiteiten van de leerlingen te ondersteunen. Samenspel en deelname aan ensembles, bands, koren en orkesten is daarbij onmisbaar.

Voor de ontwikkeling van de klankvoorstelling is ook luisteren naar muziek een belangrijke activiteit. Daarbij gaat het om het vormen van een ideaalklank en het ontwikkelen van gevoel voor stijl. Het vergelijken van interpretaties leidt tot een eigen opvatting over het repertoire, en tot inzicht in de musiceermogelijkheden die passen bij het eigen instrument of de stem. In de lessen en vooral in de opdrachten aan de leerling moeten dan ook receptieve activiteiten worden opgenomen. Daarbij is muziek op geluidsdragers een goed hulpmiddel, maar het bezoeken van live-uitvoeringen is minstens zo belangrijk.

Dit raamleerplan is opgesteld met de ideale leerling voor ogen, iemand die de ambitie heeft een breed georiënteerd en vaardig muzikant te worden. Een dergelijke instrumentalist of zanger musiceert in meerdere genres en verdiept zich in de theoretische en culturele context van de muziek. Hij of zij ontwikkelt creatieve vaardigheden voor het interpreteren, improviseren en soms ook componeren van muziek. Deze actieve muzikant besteedt veel tijd aan studeren en samen spelen, neemt deel aan projecten en presentaties.

Professional of amateur

Natuurlijk zijn er leerlingen die om uiteenlopende redenen niet aan dit beeld voldoen. Niet iedereen heeft dezelfde ambities en niet alle instrumenten bieden gelijke mogelijkheden. Samen met de leerling moet worden gezocht naar activiteiten waarin hij of zij kan en wil participeren, waarbij hij of zij

de ontwikkelde vaardigheden kan toepassen. Deze participatie in de amateurkunst is soms doel op zichzelf, maar minstens zo belangrijk is het motiverende aspect. Ervaring met muziek maken levert uitdagingen en plezier op, dat zijn sterk motiverende factoren voor verdere oefening en studie. Zo draagt het onderwijs er bovendien toe bij dat ook als de lessen eenmaal gestopt zijn, de participatie in de amateurkunst blijft.

Vooraf in de twee laatste fasen (C en D) komt naar voren in welke richting een leerling zich ontwikkelt. Dan zal ook duidelijk worden of de betrokkene aspiraties heeft een professioneel musicus te worden. In het raamleerplan is daarom in de laatste fase onderscheid gemaakt tussen leerlingen die zich voorbereiden op een toelatingsexamen voor het conservatorium, en leerlingen die wel verdieping zoeken maar geen beroepsaspiraties hebben.

Het gaat erom de competenties van de muzikant zodanig te ontwikkelen dat hij of zij een artistiek niveau bereikt dat aansluit bij zijn of haar ambities en mogelijkheden. De muzikant moet uiteindelijk in staat zijn zelfstandig muziek te maken in de gekozen genres en in de door betrokkene gewenste situaties.

Hafabra, CKV

Bij de opzet van het raamleerplan is aansluiting nagestreefd bij reeds bestaande ontwikkelingen. Uit het Raamleerplan van Hafabra-Opleidingen zijn verschillende aspecten overgenomen, waaronder de indeling in vier fasen. Het hier geformuleerde raamleerplan is algemener van aard, omdat het is gericht op alle instrumenten en stemmen. Het anticipeert bovendien op participatie in een amateurpraktijk die breder is dan die van de Hafabra-ensembles en -orkesten. Van tegenstellingen tussen beide raamplannen is echter geen sprake.

Het raamleerplan sluit aan bij de kerndoelen van het basisonderwijs, de muziekeducatie in de basisvorming en de Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) in het voortgezet onderwijs. De binnenschoolse leerprocessen en de buitenschoolse kunsteducatie kunnen en moeten elkaar versterken.

2 Visie op muzikeducatie

Leermodel

De competenties waarover de muzikant zal moeten beschikken zijn mede afhankelijk van de manier van muziek maken die kenmerkend is voor de situatie waarin wordt gemusiceerd (band, orkest, koor, ensemble, individueel) en de gekozen genres.

Muziek maken verwijst naar de manier waarop de muziek tot stand komt:

- 1 - muziek maken vanuit het muzikale, totaal op het gehoor en uit het geheugen;
- 2 - muziek maken vanuit genoteerd repertoire;
- 3 - improvisatie op basis van auditief of genoteerd vastgelegde uitgangspunten;
- 4 - producerend (componerend, vastlegend) muziek maken.

Deze musiceervormen overlappen elkaar ten dele en er komen allerlei combinaties voor. Tegelijk geldt, dat ieder van deze musiceervormen specifieke eisen stelt aan de muzikanten. Zij moeten beschikken over voldoende vaardigheden, kennis en de attitude om de noodzakelijke transformaties te kunnen realiseren:

- ad 1 - van klankvoorstelling naar instrumentale of vocale beheersing naar klank;
- ad 2 - van notatie naar klankvoorstelling naar instrumentale of vocale beheersing naar klank;
- ad 3 - van schema naar klankvoorstelling naar instrumentale of vocale beheersing naar klank;
- ad 4 - van idee of klankvoorstelling naar het vastleggen van muziek met behulp van technologie of in notatie.

Het klankresultaat van al deze transformatiereeksen wordt altijd teruggekoppeld naar het oorspronkelijke uitgangspunt. Dit om het resultaat te controleren en zo nodig de transformaties bij te stellen. In veel gevallen zal ook het oorspronkelijke uitgangspunt worden bijgesteld als onderdeel van het creatief-artistische proces van muziek maken. Hiermee is tevens vastgesteld dat de bovenstaande reeksen de leerbewegingen zijn die de kern vormen van het onderwijs.

Er zijn drie leergebieden te onderscheiden: cognitief, motorisch en affectief. Deze zijn alleen functioneel binnen de leerbewegingen. De leerdoelen die horen bij deze leergebieden moeten dan ook zoveel mogelijk direct in de leerbewegingen worden toegepast. Zoveel mogelijk, omdat een aantal doelen om didactische redenen eenvoudiger en efficiënter in een andere context kan worden verworven en daarna ingepast in de muzikale leerbeweging. Het gaat hier bijvoorbeeld om doelen met een sterk voorwaardelijk karakter, zoals bepaalde motorische vaardigheden.

Ook is het wenselijk leerbewegingen te gebruiken die niet direct bij het muziek maken in strikte zin horen, maar waarbij wel de noodzakelijke vaardigheden worden ontwikkeld. De transformatie van klank naar beweging en vice versa is fundamenteel, omdat geheugen, het onderscheidend vermogen en de temporeel-ruimtelijke beleving hierdoor sterk worden gestimuleerd. Deze leerbewegingen spelen in de muzikale ontwikkeling die vooraf gaat aan het raamleerplan een grote rol. En zij kunnen een rol blijven spelen als bij een instelling het muziekonderwijs onderdeel is van het grotere geheel van de kunsteducatie. Dit bijvoorbeeld middels projecten waarin de disciplines muziek, beeldend, audiovisueel en literatuur met elkaar worden gekoppeld.

3 Formulering van de niveaus van de muzikeducatie

Indeling in 4 fasen

<i>fase</i>	<i>gemiddelde duur</i>	<i>globale leeftijds aanduiding</i>
A basis	3 jaar	8- tot 11-jarigen
B verdieping	2 à 3 jaar	11- tot 14-jarigen
C specialisatie	2 à 3 jaar	14- tot 17-jarigen
D professionalisering	1 à 2 jaar	17 jaar en ouder

De duur van de fasen en de aanduiding van de bijbehorende leeftijdsgroepen zijn globaal. Omdat er in de praktijk soms op veel jongere leeftijd wordt gestart met instrumentaal of vocaal onderwijs en het leertempo van leerling tot leerling sterk verschilt, zal bewust moeten worden afgeweken van dit raamleerplan.

Het zangonderwijs neemt een bijzondere plaats in. Het wordt gewoonlijk aangeboden als onderdeel van de algemene muzikale vorming en slechts in beperkte mate als gelijkwaardige keuzemogelijkheid ten opzichte van het instrumentaal onderwijs. Een keuze voor zingen als vorm van musiceren vindt gewoonlijk pas op latere leeftijd plaats, wellicht juist als gevolg van het beperkte lesaanbod. Vooralsnog betekent dit, dat de concretisering van het raamleerplan voor het zangonderwijs ten aanzien van de genoemde leeftijden sterk zal moeten worden aangepast.

3.1 Fase A – Algemene karakteristiek

De A-fase wordt gekenmerkt door de ontwikkeling van basale maar fundamentele muzikale en instrumentale of vocale competenties, naast de oriëntatie op muziek en het muziek maken op een instrument of met de stem. In deze fase wordt de basis gelegd voor de muzikale vaardigheden van de leerling. Daarbij gaat het om algemeen muzikale vaardigheden, instrumentale of vocale vaardigheden en vaardigheden die het mogelijk maken aan het spelen van allerlei muzieksoorten deel te nemen. Dat wil zeggen dat de leerling op een eenvoudig niveau kan spelen op het gehoor, van blad, samen met anderen, kan improviseren en componeren. De leerling maakt kennis met verschillende soorten muziek, weet deze te onderscheiden en is zich bewust van zijn of haar affiniteiten.

Oriëntatie betekent dat de leerling kennis maakt met de verschillende mogelijkheden die muziek hem of haar te bieden heeft. Oriëntatie betekent ook dat de leerling zich bewust wordt van de noodzaak tot leren, van de oefen- en studeeractiviteiten die nodig zijn om vooruit te komen. Hij of zij dient zich te realiseren dat het inspanning vereist om resultaten te boeken en een bijdrage te kunnen leveren aan muzikale activiteiten in groepen.

Vanwege de brede doelstelling is de A-fase genrerijk. Er komen verschillende genres aan de orde, evenals de musiceervormen die bij de betreffende genres gebruikelijk zijn.

Globale inhoud

- ontwikkeling van gehoor en geheugen
- instrumentale of vocale techniek: van klankvoorstelling naar instrumentale beheersing; van notatie en afspraken naar instrumentale beheersing; van idee naar klank; de verschillende parameters kunnen in klank worden omgezet (klank- of toonproductie)
- gebruiken van muzikale begrippen, en van notatie en andere wijzen van vastleggen
- verschillende vormen van spelen zoals samenspel, individueel spel, improvisatie, voorspelen tijdens een presentatie
- verschillende leeractiviteiten zoals trainen, oefenen, uitzoeken, zelf maken, huiswerk

Om te kunnen starten worden geen voorwaarden gesteld, iedereen kan deelnemen. Wel wordt ervan uitgegaan dat de deelnemers een muzikale ontwikkeling hebben doorgemaakt voordat ze gaan deelnemen aan de A-fase. De informele ontwikkeling thuis, in hun omgeving, via de media heeft zonder meer invloed op de muzikale ontwikkeling van kinderen. De verschillen, zowel inhoudelijk als naar de mate waarin die ontwikkeling is gestimuleerd, zijn echter groot. Formele vorming binnen de basisschool aan de hand van de kerndoelen kan helpen, maar ook hier zien we helaas grote verschillen. Tenslotte is er ook een aanbod voor jonge kinderen binnen de kunsteducatie.

3.2 Fase B – Algemene karakteristiek

De B-fase wordt gekenmerkt door verdieping van de inzichten en vaardigheden bij het instrumentaal of vocaal musiceren. Er wordt een appèl gedaan op de leerling zich in te zetten teneinde noodzakelijke vaardigheden te ontwikkelen, om te kunnen functioneren in bandjes of ensembles, koren of orkesten, in samenspel en als solist. Daarbij is ruimte voor een toenemende mate van specialisatie.

Na de kennismaking met allerlei muzikale genres in de A-fase zal de leerling steeds meer een bewuste keuze maken ten aanzien van het genre en van de situaties waarin muziek wordt gemaakt. Naast de instrumentaal of vocale lessen neemt de leerling deel aan samenspel, passend bij de ambitie van de leerling, en aan activiteiten die gericht zijn op receptieve vorming.

In de B-fase ontwikkelt de leerling de muzikale en instrumentale of vocale vaardigheden die nodig zijn om als instrumentalist of vocalist eenvoudige muziek te maken in genres en situaties waarnaar zijn of haar voorkeur uitgaat. Dat betekent dat er veel aandacht wordt besteed aan de beheersing van het instrument of de stem (toonvorming, zuiverheid, omvang, articulatie, dynamiek), eventueel binnen het voorkeursgenre.

Dit wordt ondersteund door de verwerving van kennis en vaardigheden van algemeen-muzikale en theoretische aard. In deze fase verschaft de receptieve vorming de leerling een referentiekader met betrekking tot het voorkeursgenre of de voorkeursgenres. Zo raakt de leerling op de hoogte van ontwikkelingen binnen dat genre waardoor hij of zij de beschikking krijgt over vergelijkingsmateriaal, op basis waarvan de leerling een ideaal kan formuleren.

Globale inhoud

Aanvullend ten opzichte van fase A:

- instrumentale of vocale techniek: toonvorming en klankkwaliteit, zuiverheid, articulatie, dynamiek, uithoudingsvermogen, snelheid
- beheersing van instrument en genrespecifieke technieken

- speelvaardigheid op het gehoor, van notatie, a prima vista, improviserend, al naar gelang het genre dat vereist
- studievaardigheden
- muziektheoretische kennis
- kennis van het gekozen genre: repertoire, toonaangevende muzikanten, ontwikkeling van het genre.

Genres

Vooralsnog worden geen definities gegeven van de verschillende genres die onder het raamleerplan kunnen vallen. Daar zijn verschillende redenen voor. De belangrijkste daarvan is, dat veel genres niet duidelijk af te grenzen zijn en leerlingen in hun keuze worden beperkt als er schotten tussen de genres worden geplaatst. De leerling moet echter wel de mogelijkheid krijgen zich op een bepaald genre te richten en niet voortdurend worden gedwongen genererijk te werk te gaan. Uitgaande van de situaties waarin leerlingen muziek maken zijn vier clusters te onderscheiden:

- pop en jazz
- genererijke instrumentale of vocale opleiding
- westers klassiek (inclusief oude muziek)
- wereldmuziektradities.

Het zal nog enige inspanning vergen het raamleerplan zo in te richten en aan te vullen dat zowel de verschillende klassieke tradities als popmuziek, jazz, wereldmuziek en verschillende volksmuziektradities gelijkwaardig aan bod komen. Belangrijk is dat het niet gaat om het repertoire vanuit verschillende genres, maar om de manier waarop muziek tot stand komt en de criteria die daarbij horen.

3.3 Fase C – Algemene karakteristiek

De C-fase wordt gekenmerkt door verdieping van de specialistische vaardigheden van de leerling. De speel- of zangtechnische vaardigheden die worden geëist vragen om een intensieve training van de instrumentale of vocale beheersing en de muzikale zeggingskracht. Als vanzelfsprekend zet de leerling zich in om vooruit te komen. Hij of zij oefent, studeert en speelt veel, en toont zich daarbij nieuwsgierig naar achtergronden en ontwikkelingen.

De docent ondersteunt die ontwikkeling door de leerling te voorzien van informatie, oefenmateriaal en repertoire, en vooral door samen met de leerling te analyseren en problemen van muzikale of technische aard op te lossen. De docent stimuleert de leerling in diens muzikale expressie en helpt hem of haar zich te presenteren in de voor het genre gebruikelijke situaties.

In deze fase ontwikkelt de leerling het vermogen als instrumentalist of vocalist binnen het eigen genre zelfstandig, op een voor een amateur goed niveau te musiceren. Instrument of stem wordt uiteindelijk zodanig beheerst, dat repertoire goed tot uitvoering kan worden gebracht. Dat betekent tevens veel aandacht voor nuances en verfijning van de technische beheersing, en voor muzikale zeggingskracht. Het spreekt voor zich dat de muziektheoretische basis en de kennis van het genre daarbij een belangrijke ondersteunende rol spelen.

3.4 Fase D – Algemene karakteristiek

De D-fase wordt gekenmerkt door een professionele benadering van het ambacht, door instrumentale beheersing en muzikale uitdrukkingsvaardigheid op het voor amateurs hoogste niveau. De opleiding, de participatie in de muziekpraktijk en de evaluaties behoren dit te weerspiegelen. Zo dient repertoire, dat zowel technisch als muzikaal veelzijdig is, in diverse stijlen (ook moderne) aan de orde te komen.

Een aantal deelnemers aan dit leertraject zal de wens hebben door te stromen naar het muziekvakonderwijs. Daarom zullen oriëntaties op de opleidings- en beroepsmogelijkheden deel uitmaken van het leertraject in de D-fase. Oriëntatie op het beroep en de gewenste vervolgopleiding heeft natuurlijk consequenties voor de inhoud en de planning van het leertraject. Daarbij is het noodzakelijk dat het instrumentale of vocale traject is afgestemd op het onderwijs in de tweede fase van het voortgezet onderwijs (CKV en het profiel Cultuur en Maatschappij).

Deelnemers zonder beroepsaspiraties streven ook naar verhoging van hun niveau, in hun geval ontbreken echter externe eisen. De leerling zal, in overleg met de docenten, de doelen, de inhoud en de planning van het leertraject moeten bepalen.

4 Inhoudelijke beschrijving per fase

4.1 Fase A – Oriëntatie

Algemene karakteristiek van de muzikant op A-niveau

De instrumentalist of vocalist beheerst instrument of stem zodanig dat hij of zij op een verantwoorde wijze eenvoudige muziek ten gehore kan brengen, zowel individueel als in groepsverband. De leerling kan dat op het gehoor, vanuit notatie en improviserend, gebruik makend van dynamische en agogische mogelijkheden. De leerling is in staat zelfstandig studeeropdrachten uit te voeren, is zich bewust van hetgeen hij of zij reeds kan en van wat er voor een verdere studie op korte termijn noodzakelijk is. De leerling is bekend met het bestaan van verschillende muziekgenres en weet daaruit een eigen, gemotiveerde keuze te maken.

Musiceren

- Is in staat bekende muziek met een eenvoudige structuur, zoals een lied, een tune of een deel daarvan, op het gehoor tot klinken te brengen.
- Is in staat genoteerde muziek tot klinken te brengen, zowel individueel als in groepsverband.
- Beheerst de techniek van het instrument zodat een goede toonvorming aanwezig is over de gebruikelijke omvang van het instrument, en past daarbij een juiste en flexibele techniek toe (adem, streek, vinger, houding).
- Kan het instrument stemmen (indien van toepassing) op basis van één gegeven stemtoon; kan zowel de handeling verrichten als bepalen of de toon hoger of lager moet.
- Heeft aandacht voor het intoneren in samenspelverband.
- Is in staat dynamiek tot vier gradaties toe te passen.
- Is in staat de voor het instrument basale articulatievormen toe te passen waarbij minimaal kort, lang en gebonden worden toegepast.
- Kan spelen in verschillende bewegingen (4/4, 3/4, 2/4, 6/8) in verschillende tempo's en met toepassing van eenvoudige ritmes, al dan niet met opvatting.
- Kan tenminste drie mineur- en drie majeuretoonladders uit het hoofd spelen in een rustig tempo, met toepassing van articulatievormen en eenvoudige ritmes.
- Kan gebroken mineur- en majeureakkoorden spelen op de stamtonen van tenminste drie mineur- en drie majeuretoonladders op een voor het instrument gebruikelijke wijze.
- Kan een onbekend, kort, muzikaal gestructureerd fragment van twee maten binnen een bepaalde toonsoort op het gehoor reproduceren.
- Kan een auditief gegeven voorzin melodisch beantwoorden.
- Kan improviseren binnen een mineur- of majeuretoonsoort op een gegeven thema, een gegeven toonreeks of een akkoordenschema.
- Kan een genoteerd muzikaal gestructureerd melodisch fragment a prima vista spelen.
- Kan een genoteerd muzikaal gestructureerd ritmisch fragment a prima vista spelen.
- Kan a prima vista spelen in een samenspel situatie.

Theorie

- Beheerst de begrippen en notatievormen van ritme. Toonduur: kwart, achtste, halve en hele noot; de punt achter verschillende notenwaarden; de verbindingsboog van een zwaar naar een volgend licht maatdeel. Rust: kwart, achtste, halve en hele rust; een of meerdere maten rust.
- Kan zich een klankvoorstelling maken van maat en ritme, waarbij van een aantal meer complexe ritmepatronen de theoretische analyse van het genoteerde niet aanwezig is terwijl vanuit het geheugen de patronen wel bekend zijn.
- Beheerst de verschillende opvattingen ten aanzien van ritmenotatie.
- Kent de begrippen en notatievormen ten aanzien van maatsoort (4/4, 3/4, 2/4, 6/8), kan de betekenis ervan toepassen in de muzikale uitvoering en is in staat een auditief gegeven ritmisch-metrisch fragment juist te noteren zonder verdere aanwijzingen.
- Is zich bewust van de structuur van majeur toongeslachten en van de verschillende vormen van mineur, en kan toonladders benoemen en noteren tot en met drie kruisen of mollen.
- Is bekend met de notatiewijze met zowel vijf als elf lijnen en is zich bewust van de functie van sleutels.
- Heeft voldoende inzicht in de gebruikelijke notatie voor het eigen instrument of het eigen stemtype om zich een klankvoorstelling te kunnen maken en van blad te kunnen spelen.
- Is in staat de majeur- en mineurtoonladders tot en met drie kruisen of mollen te noteren in een vijflijnig of elflijnig systeem met gebruikmaking van de viool- of bassleutel, afhankelijk van de gebruikelijke notatie voor het eigen instrument of het eigen stemtype.
- Kent de toonhoogtenotatie voor eigen instrument of stem en is in staat een auditief gegeven, muzikaal gestructureerd fragment voor het eigen instrument te noteren.
- Kent de tempo-aanduidingen in het Nederlands, Engels en Italiaans.
- Kent de voor het instrument gebruikelijk articulatie- en verdere speelaanduidingen.
- Kent de aanduidingen voor de verschillende onderdelen van het eigen instrument.

Overig

- Kent de begrippen voor de onderdelen van het eigen instrument.
- Kan het eigen instrument verzorgen voor zover het dagelijks onderhoud betreft.
- Kan zijn of haar vaardigheden op het instrument benoemen en opdrachten voor zelfstudie formuleren.
- Is op de hoogte van de belangrijkste principes voor effectief studeren en kan zichzelf op dit punt beoordelen.
- Kan het eigen studeergedrag organiseren op basis van de gegeven opdrachten en kan dit studeergedrag beschrijven in evaluerende zin.
- Beschikt over voldoende motorische vaardigheden om vanuit een soepele basis de voor het spelen of zingen noodzakelijke motorische handelingen te verrichten.
- Beschikt over voldoende lichaamsbewustzijn om zowel basishouding als motoriek aan te passen aan de omstandigheden.
- Weet in welke genres het eigen instrument wordt gebruikt.
- Heeft kennisgemaakt met verschillende uitvoeringen, zowel live als via geluidsdragers waarin het eigen instrument een rol speelt.
- Is in staat aan anderen te vertellen hoe het instrument wordt bespeeld en hoe het in elkaar zit.
- Kent enkele musici, kan hun genre benoemen en kan gemotiveerd aangeven wat hij of zij ervan vindt.

Schets van de onderwijsleersituatie

Lesvormen in de eerste maanden

Er worden verschillende lesvormen onderscheiden: de homogene groepsles, de individuele les, de samenspelles en de klassikale les. De vraag welke lesvorm het meest voldoet hangt af van vele factoren en is dus niet in het algemeen te beantwoorden. Wat moet er worden geleerd? Welke correcties moeten worden gegeven? Hoeveel tijd is er beschikbaar? Hoe zelfstandig kan de leerling studeren? Doordat de beginsituatie van leerlingen heel verschillend is (dispositie, ervaringsniveau, leertempo) zullen docenten over de vaardigheid moeten beschikken te differentiëren, en moet de organisatie daartoe de mogelijkheden bieden.

Omdat de leerling veel gecontroleerde speel- en oefentijd nodig heeft, en het doen van huiswerk de eerste maanden in veel gevallen moeizaam verloopt, is het van belang de leerling gedurende zoveel mogelijk tijd in contact te brengen met de docent. Zo kan deze de vorderingen stimuleren, controleren en zo nodig bijsturen. Het is dan ook van belang, binnen de mogelijkheden ter plaatse, een mix van lesvormen aan te bieden zodat de leerling minimaal anderhalf uur per week actief musiceert onder de hoede van een docent.

Leeractiviteiten

De leeractiviteiten zijn in het begin vooral auditief, gericht op het versterken van de klank-greep associatie en op training van het geheugen. De activiteiten die de instrumentaal- of vocaaltechnische ontwikkeling ondersteunen zijn tegelijk auditieve werkvormen, waarbij verschillende muzikale parameters worden betrokken. Vanuit het auditieve worden ook improvisatievormen beoefend.

In de verschillende lessen wordt veel geoefend en de leerling wordt actief betrokken bij het analyseren en evalueren van de resultaten. Dit alles met de bedoeling dat de leerling bewust gaat spelen en studeren. Het gebruik van grafische en klassieke notatie, en van akkoordsymbolen wordt geleidelijk ingevoerd in samenhang met de instrumentale of vocale methodiek.

Leerstof en lesmateriaal

De leerstof is genrerijk en afwisselend voor wat betreft de gevraagde leeractiviteit: uit het hoofd spelen, opzoeken of uitzoeken, improviseren, noteren, componeren. Er wordt ook luistermateriaal verstrekt dat is gericht op de receptieve vorming.

Leermiddelen

Naast het auditieve materiaal, dat zoveel mogelijk op cd's wordt gezet, wordt gebruik gemaakt van genoteerd samenspel materiaal, individueel speel- en oefenmateriaal, en van werkbladen voor de theoretische informatie en de verwerking daarvan. Een belangrijke rol speelt ook de computerwerkplek en de software voor training en informatie.

Huiswerk

Het gaat er in eerste instantie om dat de leerlingen leren opdrachten uit te voeren. Wat er aan opdrachten wordt gedaan moet goed zijn voorbereid en helder gestructureerd (bijvoorbeeld via werkbladen en ondersteunend auditief materiaal). Na ongeveer een half jaar moet de leerling gemiddeld vijftien minuten per dag instrumentaal of vocaal oefenen. Eens per week moet hij of zij ongeveer een uur besteden aan een meer algemene, bijvoorbeeld receptieve opdracht.

Tussentijdse toetsing en evaluatie

Er moet een goed leerlingvolgsysteem zijn opgebouwd aan de hand waarvan de docent op eenvoudige wijze tussentijds de ontwikkeling kan vastleggen. Jaarlijks wordt een bredere controle van de stand van zaken uitgevoerd.

Presentaties

Presentaties zijn onderdeel van het leerproces. Zij werken sterk motiverend en worden gehouden om meerdere redenen:

- het product leren delen met anderen
- leren een productie op te zetten
- versterken van het gevoel van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid
- presentatie voor medespelers en leren omgaan met feedback
- presentatie voor anderen.

Er zijn twee soorten presentaties. Allereerst de interne, dat wil zeggen een presentatie voor medeleerlingen waarbij niet zozeer een volledig af product wordt gepresenteerd, maar meer een *work in progress*. Externe presentaties komen in fase B aan de orde.

Contact met ouders of verzorgers en vereniging

- Vooraf aan de start van de lessen. Daarbij worden de werkwijze en de doelstellingen gecommuniceerd, naast de wederzijdse verwachtingen omtrent lestijden, inzet en hulp van de kant van de ouders. Bovendien passeren kwaliteit van het onderwijs en tussentijdse rapportage aan de ouders de revue.
- Na een periode van ongeveer acht weken en na afloop van een eerste presentatie. De vorderingen worden gemeld en besproken in relatie tot de motivatie en de inzet die de leerling vertoont.
- Vervolgens structureel elk half jaar. Dan moet aandacht worden besteed aan de voortgang, de sterke en zwakke kanten, de motivatie en de genrevoorkeur van de leerling, en aan de betekenis die een en ander kan hebben voor het vervolgtraject.
- In principe is de leerling steeds bij de gesprekken aanwezig.

Contact met de vereniging

Alleen van toepassing op leerlingen die lid zijn van een muziekvereniging. Dit contact moet zijn geregeld in een samenwerkingsovereenkomst tussen het centrum en de betreffende vereniging.

Docenten

Zie Inrichtingsplan Muziek*).

4.2 Fase B – Verdieping

Algemene karakteristiek van de muzikant op B-niveau

De instrumentalist of vocalist musiceert zelfstandig in zelf gekozen genres in de daarbij passende situaties. Daartoe beschikt hij of zij over een juiste techniek van voldoende niveau. De leerling kan zich de muziek eigen maken via notatie en op het gehoor. De leerling is zich bewust van het eigen niveau en kan bepalen wat gemakkelijk, moeilijk of eventueel te moeilijk is. De leerling kan zijn of haar eigen leerbehoeften formuleren.

*] *Inrichtingsplan muziek*, notitie in de map *Instellingen voor kunsteducatie in beweging*, uitgave LOKV Nederlands Instituut voor Kunsteducatie, Utrecht, 1977-2000 en op www.cultuurnetwerk.nl.

Musiceren

- Is in staat eenvoudig repertoire vanuit een of meerdere genres op een voor dat genre gebruikelijke en juist geïnterpreteerde manier tot klinken te brengen.
- Beheerst de techniek van het instrument zodat een goede toonvorming aanwezig is over de omvang van het instrument, en past daarbij een juiste en flexibele techniek toe (adem, streek, vinger, houding).
- Kan redelijk zuiver spelen of zingen in samenspelverband.
- Is in staat dynamiek toe te passen, zowel bij plotselinge als geleidelijke overgangen.
- Is in staat dynamiek, articulatie en klankleur aan te passen aan de functie van de eigen partij en de plaats ervan in een band, ensemble, koor of orkest.
- Is in staat articulatievormen toe te passen.
- Kan spelen in de bij het genre voorkomende maatsoorten in verschillende tempo's met toepassing van eenvoudige ritmes, al dan niet met opvatting.
- Kan de mineur- en majeuretoonladders tot en met drie kruisen en drie mollen uit het hoofd spelen in een rustig tempo, met toepassing van articulatievormen en eenvoudige ritmes
- Kan de voor het genre gebruikelijke toonladders van de geëigende toongeslachten op het gehoor spelen.
- Kan gebroken mineur- en majeureakkoorden spelen op de stamtonen van toonladders tot en met drie kruisen of mollen op een voor het instrument gebruikelijke wijze.
- Kan een muzikaal gestructureerd fragment van acht maten binnen een bepaalde toonsoort op het gehoor reproduceren.
- Kan een bekende melodie in meerdere toonsoorten spelen.
- Kan een gegeven majeur-melodie spelen in mineur, en omgekeerd.
- Kan improviseren binnen een mineur- of majeuretoonsoort op een gegeven thema, een gegeven toonreeks of een akkoordenschema.
- Is in staat een tweede stem, een bas of akkoorden te spelen bij een eenvoudige en bekende tonale melodie.
- Kan een melodie, een thema of een akkoordenreeks aansluitend bij de stijl van het genre bedenken, spelen en vastleggen.
- Kan een genoteerde partij van eenvoudig niveau a prima vista van blad spelen.
- Kan een eenvoudige partij transponerend spelen (in het geval van een transponerend instrument een partij die niet transponerend is genoteerd; in het geval van niet-transponerende instrumenten een hele toon hoger of een hele toon lager).

Theorie

- Beheerst de begrippen en notatievormen ten aanzien van ritme zodanig dat betekenis van het genoteerde, ook als het nieuw is, kan worden afgeleid uit het reeds bekende.
- Kan de genrespecifieke interpretatie afleiden uit het genoteerde en omgekeerd.
- Kent de begrippen en notatievormen ten aanzien van maatsoort, inclusief de onregelmatige maatsoorten.
- Is in staat een auditief gegeven ritme, waarin notenwaarden voorkomen van hele tot en met zestiende noten, inclusief de noot met de punt, te noteren in de juiste maatsoort.
- Is zich bewust van de structuur van majeur toongeslachten en van de verschillende vormen van mineur, en kan de toonladders benoemen en noteren op grond van auditieve bepaling.
- Kan op het gehoor bepalen in welk toongeslacht wordt gespeeld en de betreffende toonladder benoemen als de eerste toon wordt gegeven.

- Kent de namen van intervallen tot en met de overmatige kwart, de overmatige secunde, de verminderde kwint. Kan deze intervallen benoemen op grond van auditieve bepaling, vanaf een gegeven toon naar boven en naar beneden, zolang de intervallen in tonaal logisch verband tot elkaar staan.
- Kent de toonhoogtenotatie in de viool- en de bassleutel, en is in staat een auditief gegeven melodie met bas te noteren.
- Kent de akkoordsymbolen van de majeur-, mineur- en dominant septime-akkoorden, en kan de akkoordtonen van alle drieklanken in grondligging benoemen binnen de toonsoorten met drie kruisen en drie mollen.
- Kan op het gehoor akkoordenschema's gebaseerd op grondtoon, dominant en subdominant benoemen, evenals eenvoudige schema's die binnen het genre gebruikelijk zijn.
- Kent de gebruikelijke articulatie- en verdere speelaanduidingen.
- Is in staat een fragment, melodie of partij te analyseren op muzikale frasen in verband met de ademhaling, de articulatie en de dynamiek.

Overig

- Is in staat eventuele gebreken aan het eigen instrument te duiden en de mogelijke oorzaken ervan te benoemen.
- Kan aan de hand van in notatie of auditief gegeven opdrachten bepalen wat gemakkelijk, moeilijk of te moeilijk is en op basis daarvan de zelfstudie inrichten.
- Beheerst de oefeningen die voor de warming up, het bijhouden van de techniek en de eventuele embouchure wenselijk zijn.
- Heeft belangrijke repertoirestukken voor het eigen instrument beluisterd en kan daar in evaluerende zin over praten.
- Kent de verschillende opvattingen die er binnen het voorkeursgenre bestaan en heeft daar een gemotiveerd oordeel over.
- Kent de ontwikkelingsgeschiedenis van het eigen genre in hoofdlijnen.

Schets van de onderwijsleersituatie

Lesvormen

Er worden verschillende lesvormen onderscheiden: de homogene groepsles, de individuele les, de samenspelles, band, juniorenorkest, koor en de klassikale les. Afhankelijk van het genre wordt een mix gemaakt van lesvormen. De gemiddelde contacttijd over alle lesvormen bedraagt twee uren per week.

- Pop: band-les, productiegerichte practica of workshops, incidentele individuele ondersteuning.
- Genrerijke instrumentale of vocale opleiding: leerlingenorkest of -koor, big-band, (homogene) groepsles, ondersteunende practica of workshops, incidentele individuele ondersteuning.
- Westers klassiek (inclusief oude muziek): leerlingenorkest, -koor of -ensemble, (homogene) groepsles, ondersteunende practica of workshops, incidentele individuele ondersteuning.
- Wereldmuziek tradities: ensembleles, ondersteunende practica of workshops, incidentele individuele ondersteuning.

Leeractiviteiten

- Samenspel in allerlei vormen, waarbij nu eens bepaalde muzikale vaardigheden als doel centraal zijn gezet, dan weer samenspel dat is gericht op repertoirebeheersing.

- Individueel spel gericht op de beheersing van specifieke instrumentaal- of vocaal-technische vaardigheden. Hieronder vallen ook partijstudies.
- Op het gehoor spelen en a prima vista spel.
- Individueel samenspel met meespeelmateriaal.
- Uitzoeken, noteren en vastleggen van bestaand auditief materiaal.
- Improvisatie.
- Individueel trainen van muzikale vaardigheden zoals onderscheiden, benoemen en uitvoeren van zowel ritmische, melodische als harmonische principes.
- Receptieve activiteiten.

Leerstof en lesmateriaal

- Auditief materiaal vastgelegd op cd's, waaronder meespeel-cd's.
- Genoteerd materiaal met zowel oefenstof als repertoire.
- Receptief materiaal op cd en video.
- Computerprogramma's.

Leermiddelen

Naast het auditieve materiaal dat zoveel mogelijk op cd's wordt gezet, wordt gebruik gemaakt van genoteerd samenspelmateriaal, individueel speel- en oefenmateriaal, en van werkbladen voor de theoretische informatie en voor de verwerking ervan. Een belangrijke rol speelt ook de computer-werkplek en software voor training en informatie.

Huiswerk

Ongeveer twee uren per week, naast de geregelde contacttijd. Gezien de aard van de opdrachten passend bij het genre, zal de oefentijd niet altijd in gelijke delen per dag over de week zijn verdeeld. In een aantal situaties, bijvoorbeeld met betrekking tot pop- of wereldmuziek, is het raadzaam het huiswerk ook voor een deel in groepsverband te doen. De werkvormen die in de contacttijd worden beoefend, worden ook in de huiswerksituatie toegepast. Er dient een helder onderscheid te worden gemaakt tussen enerzijds gesloten opdrachten aan de hand waarvan de muzikale en instrumentale of vocale randvoorwaarden voor de verdere ontwikkeling steeds worden verbeterd, en anderzijds opdrachten met een veel opener karakter, gericht op het muziek maken en de muzikale productie.

Tussentijdse toetsing en evaluatie

Er moet een goed leerlingvolgsysteem zijn opgebouwd aan de hand waarvan de docent op eenvoudige wijze tussentijds de ontwikkeling kan vastleggen. Jaarlijks dient een bredere controle van de stand van zaken te worden uitgevoerd.

Presentaties

Twee maal per jaar een interne presentatie en tweemaal per jaar een openbare, externe presentatie.

Contact met ouders of verzorgers en vereniging

Rapportage aan de ouders alleen via de leerling. Contact met de vereniging indien van toepassing, geregeld in de samenwerkingsovereenkomst.

Docenten

Zie Inrichtingsplan Muziek.

4.3 Fase C – Specialisatie

Algemene karakteristiek van de muzikant op C-niveau

De instrumentalist of vocalist musicceert op een persoonlijke wijze, op een goed niveau binnen het eigen voorkeursgenre. Hij of zij heeft daarbij muzikale zeggingskracht en kan ook anderen stimuleren tijdens het muziek maken. De leerling functioneert zelfstandig en beschikt over een gezonde dosis zelfkennis en zelfkritiek om het juiste repertoire te kiezen, en waar nodig specialistische hulp te vragen.

Musiceren

- Beheerst de techniek van het instrument of de stem zodanig dat binnen het voorkeursgenre repertoire zelfstandig kan worden ingestudeerd.
- Beschikt over de, voor het betreffende instrument of de stem, specifieke vaardigheden om het repertoire op een persoonlijke en muzikaal expressieve wijze uit te voeren.
- Kan muziek presenteren voor anderen.
- Beschikt over voldoende muzikale uitstraling om anderen te stimuleren.

Theorie

- Kent alle voorkomende toongeslachten en de toonladders die daarbij horen, inclusief de zigeuner-, de heletoons-, de pentatonische en de chromatische ladder.
- Kan onbekende toonladders op het gehoor analyseren en de samenstelling ervan benoemen.
- Heeft kennis van alle diatonische en chromatische intervallen, kan deze vanuit notatie benoemen, binnen het octaaf eveneens vanuit het gehoor, en is in staat vanuit een gegeven toon het gehoorde interval te benoemen.
- Kent de gebruikelijke harmonische schema's binnen het eigen genre en de harmonische functies van de akkoorden binnen de toonsoort.
- Kent de begrippen en aanduidingen die gebruikelijk zijn binnen het eigen genre en is in staat van onbekende begrippen of tekens de betekenis zelfstandig te achterhalen.
- Heeft een goed inzicht in de historische ontwikkeling van het eigen genre en in de relaties met andere genres.
- Kan op het gehoor een muziekstuk uit het eigen genre plaatsen in de juiste historische en stilistische context.

Overig

- Beschikt over een efficiënte studeertechniek, zowel ten aanzien van het technische aspect als het muzikaal-interpretatieve aspect.
- Kan zonder hulp van anderen de eigen partij of het te spelen repertoire voorzien van technische aanduidingen als vingerzetting, streek en articulatie, om zo recht te doen aan een stijlzuivere en intentioneel muzikale opvatting.
- Kan technische (bij zang fysieke) gebreken onderkennen en benoemen en is in staat te bepalen hoe dergelijke gebreken verantwoord kunnen worden verholpen.

Schets van de onderwijsleersituatie

Lesvormen

Zoals in de B-fase, waarbij nu echter individuele ondersteuning een grotere rol speelt. Afhankelijk van de ambitie en de genrekeuze wordt met de leerling een lesovereenkomst gesloten. Daarmee verplicht de leerling zich deel te nemen aan verschillende muzikale activiteiten (waarvan een groot deel buiten het muziekcentrum kan plaatsvinden) en aan de op maat gemaakte ondersteuning van het muziekcentrum. Daarbij kan de ondersteuning, zowel in tijd als periodiciteit, verschillend zijn. De leerling in deze fase wordt ook aangeraden deel te nemen aan clinics, masterclasses en zomercursussen om feedback van meerdere kanten te ontvangen, en om een netwerk van collega's op te bouwen.

Leeractiviteiten

De leeractiviteiten wijken in essentie niet af van die in de B-fase, alleen mag nu worden verwacht dat de leerling over voldoende zelfsturing beschikt om leeractiviteiten te kiezen die het efficiëntst zijn ten opzichte van de doelstelling. De individuele ondersteuning vanuit het muziekcentrum zal mede daarop geconcentreerd zijn (feedback op en analyse van het proces, en samen een leertraject vaststellen of bijstellen).

Leerstof en lesmateriaal

Zoals in de B-fase, maar nu met meer nadruk op de muzikaal-technische afwerking van de vaardigheden en op solorepertoire (eigen composities, improvisaties en interpretaties van solorepertoire of ensemblemateriaal).

Leermiddelen

Naast het auditieve materiaal, dat zoveel mogelijk op cd's wordt gezet, wordt gebruik gemaakt van genoteerd samenspel materiaal, individueel speel- en oefenmateriaal, en van werkbladen voor de theoretische informatie en de verwerking daarvan. Een belangrijke rol speelt ook de computerwerkplek en software voor training en informatie.

Tussentijdse toetsing en evaluatie

Er moet een goed leerlingvolgsysteem zijn opgebouwd, aan de hand waarvan de docent op eenvoudige wijze tussentijds de ontwikkeling kan vastleggen. Jaarlijks dient een bredere controle van de stand van zaken te worden uitgevoerd.

Docenten

De docent zal op dit niveau moeten beschikken over specialistische vaardigheden die aansluiten bij de ambitie en de genrekeuze van de leerling. In een aantal situaties is het inschakelen van gast-docenten aan te bevelen.

4.4 Fase D – Professionalisering – formulering van het eindniveau van de muziekeducatie, tevens toelatingseisen van de conservatoria

Algemene karakteristiek van de muzikant op D-niveau

De instrumentalist of vocalist beschikt over de mogelijkheden in verschillende situaties muziek te maken. Hij of zij weet welk repertoire, zowel wat betreft genre als niveau, in aanmerking komt en kan dat zelfstandig leren beheersen. De leerling kan dat repertoire wat interpretatie en muzikaliteit betreft op een eigen wijze uitdragen. Hij of zij kan naar gelang de eigen behoeften in orkesten, koren, bands en ensembles, alsook solistisch muziek maken en optreden. De instrumentalist of vocalist is in staat hetgeen te ondernemen dat nodig is om als muzikant te functioneren.

Musiceren

Algemene doelen

- Toont bij het musiceren affiniteit met de muziek.
- Toont bij het musiceren dat klankvoorstelling, luistervaardigheid en technische beheersing een eenheid vormen.
- Is in staat een eigen muzikale inbreng te integreren in de technische en genrespecifieke eisen die voortkomen uit de te spelen stukken.
- Is in staat instrument- of zangspecifieke technieken op een juiste wijze toe te passen in zijn of haar spel of zang.
- Beheerst verschillende vormen van muziek maken, zoals spelen a prima vista en improviserend, op een zodanig niveau dat functioneren in het eigen voorkeursgenre goed mogelijk is.
- Is in staat het eigen niveau te handhaven en waar nodig bij te sturen op basis van inzicht in zijn of haar instrumentale vaardigheden en kennis van de oefenstof.
- Kan, door flexibele muzikale en technische vaardigheden, en door zijn of haar sociale opstelling goed samenspelen met anderen, zowel in grote als kleine groepen.
- Is in staat groepsgenoten te stimuleren en te helpen bij het muziek maken.
- Beheerst een repertoire dat getuigt van nieuwsgierigheid en persoonlijke oriëntatie.
- Heeft de ambitie zijn of haar muzikale intenties uit te dragen en zet zich in daartoe mogelijkheden te scheppen.
- Is in staat de eigen muzikaal en instrumentaal sterke en zwakke kanten te beschrijven.
- Heeft aantoonbaar ervaring in de amateurmuziekpraktijk en toont belangstelling voor ontwikkelingen, ook op professioneel niveau.

Toelatingsexamens

De toelatingseisen van de verschillende conservatoria zijn gespecificeerd naar instrument en genre, gewoonlijk zijn de eisen geformuleerd in termen van te spelen stukken en te tonen vaardigheden. Altijd worden technische etudes genoemd (klassiek). Repertoirestukken worden (deels) aan de kandidaat overgelaten of er worden voorbeelden genoemd om een niveau aan te duiden. Aanbevolen wordt stukken te kiezen die verschillend zijn in stijl, karakter en tempo.

Verwacht wordt tevens dat kandidaten toonladders (majeur, mineur, chromatisch) kunnen reproduceren, en akkoorden in het geval van bas- en akkoordinstrumenten. Vaak komt daar voor lichte muziek het onvoorbereid een fragment van blad spelen bij, en het op het gehoor enkele fragmenten naspelen of nazingen.

Bij een aantal conservatoria wordt ook gevraagd naar:

- Samenspelvaardigheid.
- Op het gehoor naspelen.
- A prima vista-spel.
- Improvisatie.
- Ervaring in de muziekpraktijk (concertbezoek, eigen optredens al dan niet in groepsverband, eigen initiatieven zoals het oprichten van een band, componeren).
- Ervaring in de onderwijspraktijk.

Aandachtspunten bij de beoordeling zijn:

- De muzikale expressie, de interpretatie en de artistieke overdracht.
- Affiniteit met het genre.
- Beheersen van repertoires, verschillend in stijl, karakter en tempo.
- Niveau van technische beheersing:
 - beschikken over een goede en flexibele toonvorming die fysiek gezond is
 - instrumentale of vocale technieken zoals het toepassen van articulatievormen, legato en verbindingen, dynamiek
 - het spelen van toonladders en akkoorden of andere (vaste) patronen in verschillende bewegingen.
- De exactheid van uitvoering van ritme, toonhoogte, articulatie, tempo en frasering.
- De fysieke dispositie.
- Doorgroecompetentie, zowel muzikaal als instrumentaal of vocaal.
- Motivatie en zicht op de toekomstige beroepspraktijk spelen een rol.

Theorie

Algemene doelen

- Kan op basis van zijn of haar kennis en vaardigheden muziek uitzoeken, zich een voorstelling maken van genoteerde muziek, een idee omzetten in een klankvoorstelling, klank vastleggen in notatie of op een andere manier, de interpretatie bepalen en erover communiceren met anderen.
- Beheerst de technische hulpmiddelen ter ondersteuning van zijn muzikale activiteiten.
- Is zich bewust van de historische en culturele context van de muziek die hij maakt, en gebruikt die inzichten bij zijn of haar muzikaal functioneren.
- Is in staat lacunes te onderkennen in de eigen kennis en vaardigheden, naar ontbrekende kennis op zoek te gaan of samen te werken met anderen die wel er over beschikken.
- Toont zich nieuwsgierig, hij of zij zoekt naar nieuwe mogelijkheden en toont de neiging een eigen richting in te slaan.

*Voorlopige *) opsomming van kennis- en vaardigheidseisen ontleend aan toelatingseisen van muziekvakopleidingen*

- tweeklanken herkennen, nazingen en treffen
- toonladders en toonreeksen herkennen, nazingen, en vanuit een gegeven toon op notennamen stijgend en dalend zingen; hierbij gaat het om majeur en mineur (melodisch, harmonisch en authentiek); bij toonreeksen is dat niet duidelijk, waarschijnlijk chromatiek, heletoons-ladders, pentatoniek en eventueel kerktoonladders als dorisch en mixolydisch

*) De conservatoria voeren nog overleg over gemeenschappelijke toelatingseisen.

- drie- en vierklanken herkennen en nazingen, het treffen van drieklanken en hun omkeringen, en van het dominantseptime-akkoord; voor kandidaten lichte muziek tevens groot en kleinseptime-akkoord in grondligging
- nazingen en noteren van een (tonale) eenstemmige melodie
- veranderen van een nagezongen melodie, bijvoorbeeld van majeur naar mineur of omgekeerd, en transponeren van een melodie
- noteren van een tweede stem boven of onder een gegeven eerste stem
- onvoorbereid zingen van een melodie, met of zonder begeleiding
- natikken en noteren van een ritme
- alleen ritme noteren van een melodisch fragment
- herkennen van gangbare maatsoorten
- al dan niet voorbereid uitvoeren van een ritme in gangbare maatsoorten en basisritmes
- determineren van onder meer maatsoort, toongeslacht, bezetting en stijlperiode van een muziekfragment
- determineren van verschillen tussen een genoteerde melodie of akkoordenreeks en hetgeen werkelijk gespeeld of uitgevoerd is
- akkoordprogressie (alleen voor kandidaten lichte muziek) herkennen en benoemen in akkoordsymbolen van eenvoudige akkoordverbanden.
- kennis van de algemene muzikaleer
 - notatie, sleutels, maat, ritme, tempo, dynamiek, intervallen
 - majeur- en mineurtoonladders, kerktoonladders en toonreeksen
 - drieklanken (groot, klein, verminderd en overmatig)
 - vierklanken (dominant, groot, klein, verminderd, halfverminderd)
 - tonaliteit (hoofdfuncties en cadens, laddereigen drieklanken, oplossingen)
 - instrumenten en bezetting van de huidige muziekpraktijk
 - akkoordsymbolen.

5 Niveaubeschrijving in schema

Fase A – Oriëntatie	Fase B – Verdieping
<p>Karakteristiek muzikant</p> <p>De instrumentalist of vocalist beheerst instrument of stem zodanig dat hij of zij op een verantwoorde wijze eenvoudige muziek ten gehore kan brengen, zowel individueel als in groepsverband. De leerling kan dat op het gehoor, vanuit notatie en improviserend, gebruik makend van dynamische en agogische mogelijkheden. De leerling is in staat zelfstandig studeeropdrachten uit te voeren, is zich bewust van hetgeen hij of zij reeds kan en van wat er voor een verdere studie op korte termijn noodzakelijk is. De leerling is bekend met het bestaan van verschillende muziekgenres en weet daaruit een eigen, gemotiveerde keuze te maken.</p>	<p>Karakteristiek muzikant</p> <p>De instrumentalist of vocalist musiceert zelfstandig in zelf gekozen genres in de daarbij passende situaties. Daartoe beschikt hij of zij over een juiste techniek van voldoende niveau. De leerling kan zich de muziek eigen maken via notatie en op het gehoor. De leerling is zich bewust van het eigen niveau en kan bepalen wat gemakkelijk, moeilijk of eventueel te moeilijk is. De leerling kan zijn of haar eigen leerbehoeften formuleren.</p>
<p>Musiceren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is in staat bekende muziek met een eenvoudige structuur, zoals een lied, een tune of een deel daarvan, op het gehoor tot klinken te brengen. • Is in staat genoteerde muziek tot klinken te brengen, zowel individueel als in groepsverband. • Beheerst de techniek van het instrument zodat een goede toonvorming aanwezig is over de gebruikelijke omvang van het instrument, en past daarbij een juiste en flexibele techniek toe (adem, streek, vinger, houding). • Kan het instrument stemmen (indien van toepassing) op basis van één gegeven stemtoon; kan zowel de handeling verrichten als bepalen of de toon hoger of lager moet. • Heeft aandacht voor het intoneren in samenspelverband. • Is in staat dynamiek tot vier gradaties toe te passen. • Is in staat de voor het instrument basale articulatievormen toe te passen waarbij minimaal kort, lang en gebonden worden toegepast. • Kan spelen in verschillende bewegingen (4/4, 3/4, 2/4, 6/8) in verschillende tempo's en met toepassing van eenvoudige ritmes, al dan niet met opvatting. • Kan tenminste drie mineur- en drie majeuretoonladders uit het hoofd spelen in een rustig tempo, met toepassing van articulatievormen en eenvoudige ritmes. • Kan gebroken mineur- en majeureakkoorden spelen op de stamtonen van tenminste drie mineur- en drie majeuretoonladders op een voor het instrument gebruikelijke wijze. • Kan een onbekend, kort, muzikaal gestructureerd fragment van twee maten binnen een bepaalde toonsoort op het gehoor reproduceren. • Kan een auditief gegeven voorzin melodisch beantwoorden. • Kan improviseren binnen een mineur- of majeuretoonsoort op een gegeven thema, een gegeven toonreeks of een akkoordenschema. • Kan een genoteerd muzikaal gestructureerd melodisch fragment a prima vista spelen. • Kan een genoteerd muzikaal gestructureerd ritmisch fragment a prima vista spelen. • Kan a prima vista spelen in een samenspel situatie. 	<p>Musiceren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is in staat eenvoudig repertoire vanuit een of meerdere genres op een voor dat genre gebruikelijke en juist geïnterpreteerde manier tot klinken te brengen. • Beheerst de techniek van het instrument zodat een goede toonvorming aanwezig is over de omvang van het instrument, en past daarbij een juiste en flexibele techniek toe (adem, streek, vinger, houding). • Kan redelijk zuiver spelen of zingen in samenspelverband. • Is in staat dynamiek toe te passen, zowel bij plotselinge als geleidelijke overgangen. • Is in staat dynamiek, articulatie en klankleur aan te passen aan de functie van de eigen partij en de plaats ervan in een band, ensemble, koor of orkest. • Is in staat articulatievormen toe te passen. • Kan spelen in de bij het genre voorkomende maatsoorten in verschillende tempo's met toepassing van eenvoudige ritmes, al dan niet met opvatting. • Kan de mineur- en majeuretoonladders tot en met drie kruisen en drie mollen uit het hoofd spelen in een rustig tempo, met toepassing van articulatievormen en eenvoudige ritmes • Kan de voor het genre gebruikelijke toonladders van de geëigende toongeslachten op het gehoor spelen. • Kan gebroken mineur- en majeureakkoorden spelen op de stamtonen van toonladders tot en met drie kruisen of mollen op een voor het instrument gebruikelijke wijze. • Kan een muzikaal gestructureerd fragment van acht maten binnen een bepaalde toonsoort op het gehoor reproduceren. • Kan een bekende melodie in meerdere toonsoorten spelen. • Kan een gegeven majeur-melodie spelen in mineur, en omgekeerd. • Kan improviseren binnen een mineur- of majeuretoonsoort op een gegeven thema, een gegeven toonreeks of een akkoordenschema. • Is in staat een tweede stem, een bas of akkoorden te spelen bij een eenvoudige en bekende tonale melodie. • Kan een melodie, een thema of een akkoordenreeks aansluitend bij de stijl van het genre bedenken, spelen en vastleggen. • Kan een genoteerde partij van eenvoudig niveau a prima vista van blad spelen. • Kan een eenvoudige partij transponerend spelen (in het geval van een transponerend instrument een partij die niet transponerend is genoteerd; in het geval van niet-transponerende instrumenten een hele toon hoger of een hele toon lager).

Fase C – Specialisatie	Fase D – Professionalisering
<p>Karakteristiek muzikant</p> <p>De instrumentalist of vocalist musiceert op een persoonlijke wijze, op een goed niveau binnen het eigen voorkeursgenre. Hij of zij heeft daarbij muzikale zeggingskracht en kan ook anderen stimuleren tijdens het muziek maken. De leerling functioneert zelfstandig en beschikt over een gezonde dosis zelfkennis en zelfkritiek om het juiste repertoire te kiezen, en waar nodig specialistische hulp te vragen.</p>	<p>Karakteristiek muzikant</p> <p>De instrumentalist of vocalist beschikt over de mogelijkheden in verschillende situaties muziek te maken. Hij of zij weet welk repertoire, zowel wat betreft genre als niveau, in aanmerking komt en kan dat zelfstandig leren beheersen. De leerling kan dat repertoire wat interpretatie en muzikaliteit betreft op een eigen wijze uitdragen. Hij of zij kan naar gelang de eigen behoeften in orkesten, koren, bands en ensembles, alsook solistisch muziek maken en optreden. De instrumentalist of vocalist is in staat hetgeen te ondernemen dat nodig is om als muzikant te functioneren.</p>
<p>Musiceren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beheerst de techniek van het instrument of de stem zodanig dat binnen het voorkeursgenre repertoire zelfstandig kan worden ingestudeerd. • Beschikt over de, voor het betreffende instrument of de stem, specifieke vaardigheden om het repertoire op een persoonlijke en muzikaal expressieve wijze uit te voeren. • Kan muziek presenteren voor anderen. • Beschikt over voldoende muzikale uitstraling om anderen te stimuleren. 	<p>Musiceren</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toont bij het musiceren affiniteit met de muziek. • Toont bij het musiceren dat klankvoorstelling, luistervaardigheid en technische beheersing een eenheid vormen. • Is in staat een eigen muzikale inbreng te integreren in de technische en genrespecifieke eisen die voortkomen uit de te spelen stukken. • Is in staat instrument- of zangspecifieke technieken op een juiste wijze toe te passen in zijn of haar spel of zang. • Beheerst verschillende vormen van muziek maken, zoals spelen a prima vista en improviserend, op een zodanig niveau dat functioneren in het eigen voorkeursgenre goed mogelijk is. • Is in staat het eigen niveau te handhaven en waar nodig bij te sturen op basis van inzicht in zijn of haar instrumentale vaardigheden en kennis van de oefenstof. • Kan, door flexibele muzikale en technische vaardigheden, en door zijn of haar sociale opstelling goed samenspelen met anderen, zowel in grote als kleine groepen. • Is in staat groepsgenoten te stimuleren en te helpen bij het muziek maken. • Beheerst een repertoire dat getuigt van nieuwsgierigheid en persoonlijke oriëntatie. • Heeft de ambitie zijn of haar muzikale intenties uit te dragen en zet zich in daartoe mogelijkheden te scheppen. • Is in staat de eigen muzikaal en instrumentaal sterke en zwakke kanten te beschrijven. • Heeft aantoonbaar ervaring in de amateurmuziekpraktijk en toont belangstelling voor ontwikkelingen, ook op professioneel niveau.

Fase A – Oriëntatie	Fase B – Verdieping
<p>Theorie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beheerst de begrippen en notatievormen van ritme. Toonduur: kwart, achtste, halve en hele noot; de punt achter verschillende notenwaarden; de verbindingsboog van een zwaar naar een volgend licht maatdeel. Rust: kwart, achtste, halve en hele rust; een of meerdere maten rust. • Kan zich een klankvoorstelling maken van maat en ritme, waarbij van een aantal meer complexe ritmepatronen de theoretische analyse van het genoteerde niet aanwezig is terwijl vanuit het geheugen de patronen wel bekend zijn. • Beheerst de verschillende opvattingen ten aanzien van ritmenotatie. • Kent de begrippen en notatievormen ten aanzien van maatsoort (4/4, 3/4, 2/4, 6/8), kan de betekenis ervan toepassen in de muzikale uitvoering en is in staat een auditief gegeven ritmisch-metrisch fragment juist te noteren zonder verdere aanwijzingen. • Is zich bewust van de structuur van majeur toongeslachten en van de verschillende vormen van mineur, en kan toonladders benoemen en noteren tot en met drie kruisen of mollen. • Is bekend met de notatiewijze met zowel vijf als elf lijnen en is zich bewust van de functie van sleutels. • Heeft voldoende inzicht in de gebruikelijke notatie voor het eigen instrument of het eigen stemtype om zich een klankvoorstelling te kunnen maken en van blad te kunnen spelen. • Is in staat de majeur- en mineurtoonladders tot en met drie kruisen of mollen te noteren in een vijflijnig of elflijnig systeem met gebruikmaking van de viool- of bassleutel, afhankelijk van de gebruikelijke notatie voor het eigen instrument of het eigen stemtype. • Kent de toonhoogtennotatie voor eigen instrument of stem en is in staat een auditief gegeven, muzikaal gestructureerd fragment voor het eigen instrument te noteren. • Kent de tempo-aanduidingen in het Nederlands, Engels en Italiaans. • Kent de voor het instrument gebruikelijk articulatie- en verdere speelaanduidingen. • Kent de aanduidingen voor de verschillende onderdelen van het eigen instrument. 	<p>Theorie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beheerst de begrippen en notatievormen ten aanzien van ritme zodanig dat betekenis van het genoteerde, ook als het nieuw is, kan worden afgeleid uit het reeds bekende. • Kan de genrespecifieke interpretatie afleiden uit het genoteerde en omgekeerd. • Kent de begrippen en notatievormen ten aanzien van maatsoort, inclusief de onregelmatige maatsoorten. • Is in staat een auditief gegeven ritme, waarin notenwaarden voorkomen van hele tot en met zestiende noten, inclusief de noot met de punt, te noteren in de juiste maatsoort. • Is zich bewust van de structuur van majeur toongeslachten en van de verschillende vormen van mineur, en kan de toonladders benoemen en noteren op grond van auditieve bepaling. • Kan op het gehoor bepalen in welk toongeslacht wordt gespeeld en de betreffende toonladder benoemen als de eerste toon wordt gegeven. • Kent de namen van intervallen tot en met de overmatige kwart, de overmatige secunde, de verminderde kwint. Kan deze intervallen benoemen op grond van auditieve bepaling, vanaf een gegeven toon naar boven en naar beneden, zolang de intervallen in tonaal logisch verband tot elkaar staan. • Kent de toonhoogtennotatie in de viool- en de bassleutel, en is in staat een auditief gegeven melodie met bas te noteren. • Kent de akkoordsymbolen van de majeur-, mineur- en dominant septime-akkoorden, en kan de akkoordtonen van alle drieklanken in grondligging benoemen binnen de toonsoorten met drie kruisen en drie mollen. • Kan op het gehoor akkoordenschema's gebaseerd op grondtoon, dominant en subdominant benoemen, evenals eenvoudige schema's die binnen het genre gebruikelijk zijn. • Kent de gebruikelijke articulatie- en verdere speelaanduidingen. • Is in staat een fragment, melodie of partij te analyseren op muzikale frasen in verband met de ademhaling, de articulatie en de dynamiek.
<p>Overig</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kent de begrippen voor de onderdelen van het eigen instrument. • Kan het eigen instrument verzorgen voor zover het dagelijks onderhoud betreft. • Kan zijn of haar vaardigheden op het instrument benoemen en opdrachten voor zelfstudie formuleren. • Is op de hoogte van de belangrijkste principes voor effectief studeren en kan zichzelf op dit punt beoordelen. • Kan het eigen studeergedrag organiseren op basis van de gegeven opdrachten en kan dit studeergedrag beschrijven in evaluerende zin. • Beschikt over voldoende motorische vaardigheden om vanuit een soepele basis de voor het spelen of zingen noodzakelijke motorische handelingen te verrichten. • Beschikt over voldoende lichaamsbewustzijn om zowel basis-houding als motoriek aan te passen aan de omstandigheden. • Weet in welke genres het eigen instrument wordt gebruikt. • Heeft kennism gemaakt met verschillende uitvoeringen, zowel live als via geluidsdragers waarin het eigen instrument een rol speelt. • Is in staat aan anderen te vertellen hoe het instrument wordt bespeeld en hoe het in elkaar zit. • Kent enkele musici, kan hun genre benoemen en kan gemotiveerd aangeven wat hij of zij ervan vindt. 	<p>Overig</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is in staat eventuele gebreken aan het eigen instrument te duiden en de mogelijke oorzaken ervan te benoemen. • Kan aan de hand van in notatie of auditief gegeven opdrachten bepalen wat gemakkelijk, moeilijk of te moeilijk is en op basis daarvan de zelfstudie inrichten. • Beheerst de oefeningen die voor de warming up, het bijhouden van de techniek en de eventuele embouchure wenselijk zijn. • Heeft belangrijke repertoirestukken voor het eigen instrument beluisterd en kan daar in evaluerende zin over praten. • Kent de verschillende opvattingen die er binnen het voorkeursgenre bestaan en heeft daar een gemotiveerd oordeel over. • Kent de ontwikkelingsgeschiedenis van het eigen genre in hoofdlijnen.

Fase C – Specialisatie	Fase D – Professionalisering
<p>Theorie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kent alle voorkomende toongeslachten en de toonladders die daarbij horen, inclusief de zigeuner-, de heletoons-, de pentatonische en de chromatische ladder. • Kan onbekende toonladders op het gehoor analyseren en de samenstelling ervan benoemen. • Heeft kennis van alle diatonische en chromatische intervallen, kan deze vanuit notatie benoemen, binnen het octaaf eveneens vanuit het gehoor, en is in staat vanuit een gegeven toon het gehoorde interval te benoemen. • Kent de gebruikelijke harmonische schema's binnen het eigen genre en de harmonische functies van de akkoorden binnen de toonsoort. • Kent de begrippen en aanduidingen die gebruikelijk zijn binnen het eigen genre en is in staat van onbekende begrippen of tekens de betekenis zelfstandig te achterhalen. • Heeft een goed inzicht in de historische ontwikkeling van het eigen genre en in de relaties met andere genres. • Kan op het gehoor een muziekstuk uit het eigen genre plaatsen in de juiste historische en stilistische context. 	<p>Theorie</p> <p><i>Algemene doelen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan op basis van zijn of haar kennis en vaardigheden muziek uitzoeken, zich een voorstelling maken van genoteerde muziek, een idee omzetten in een klankvoorstelling, klank vastleggen in notatie of op een andere manier, de interpretatie bepalen en erover communiceren met anderen. • Beheerst de technische hulpmiddelen ter ondersteuning van zijn muzikale activiteiten. • Is zich bewust van de historische en culturele context van de muziek die hij maakt, en gebruikt die inzichten bij zijn of haar muzikaal functioneren. • Is in staat lacunes te onderkennen in de eigen kennis en vaardigheden, naar ontbrekende kennis op zoek te gaan of samen te werken met anderen die wel er over beschikken. • Toont zich nieuwsgierig, hij of zij zoekt naar nieuwe mogelijkheden en toont de neiging een eigen richting in te slaan.
<p>Overig</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beschikt over een efficiënte studeertechniek, zowel ten aanzien van het technische aspect als het muzikaal-interpretatieve aspect. • Kan zonder hulp van anderen de eigen partij of het te spelen repertoire voorzien van technische aanduidingen als vingerzetting, streek en articulatie, om zo recht te doen aan een stijlzuivere en intentioneel muzikale opvatting. • Kan technische (bij zang fysieke) gebreken onderkennen en benoemen en is in staat te bepalen hoe dergelijke gebreken verantwoord kunnen worden verholpen. 	<p>Toelatingsexamens</p> <p><i>Musiceren</i></p> <p>De toelatingseisen van de verschillende conservatoria zijn gespecificeerd naar instrument en genre, gewoonlijk zijn de eisen geformuleerd in termen van te spelen stukken en te tonen vaardigheden. Altijd worden technische etudes genoemd (klassiek). Repertoirestukken worden (deels) aan de kandidaat overgelaten of er worden voorbeelden genoemd om een niveau aan te duiden. Aanbevolen wordt stukken te kiezen die verschillend zijn in stijl, karakter en tempo.</p> <p>Verwacht wordt tevens dat kandidaten toonladders (majeur, mineur, chromatisch) kunnen reproduceren, en akkoorden in het geval van bas- en akkoordinstrumenten. Vaak komt daar voor lichte muziek het onvoorbereid een fragment van blad spelen bij, en het op het gehoor enkele fragmenten naspelen of nazingen.</p> <p>Bij een aantal conservatoria wordt ook gevraagd naar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samenspelvaardigheid. • Op het gehoor naspelen. • A prima vista-spel.

(vervolg fase D op pagina 34)

<p>Fase D (vervolg)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Improvisatie. • Ervaring in de muziekpraktijk (concertbezoek, eigen optredens al dan niet in groepsverband, eigen initiatieven zoals het oprichten van een band, componeren). • Ervaring in de onderwijspraktijk. <p>Aandachtspunten bij de beoordeling zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De muzikale expressie, de interpretatie en de artistieke overdracht. • Affiniteit met het genre. • Beheersen van repertoires, verschillend in stijl, karakter en tempo. • Niveau van technische beheersing: <ul style="list-style-type: none"> - beschikken over een goede en flexibele toonvorming die fysiek gezond is - instrumentale of vocale technieken zoals het toepassen van articulatievormen, legato en verbindingen, dynamiek - het spelen van toonladders en akkoorden of andere (vaste) patronen in verschillende bewegingen. • De exactheid van uitvoering van ritme, toonhoogte, articulatie, tempo en frasering. • De fysieke dispositie. • Doorgroeicompetentie, zowel muzikaal als instrumentaal of vocaal. • Motivatie en zicht op de toekomstige beroepspraktijk spelen een rol. <p><i>Theorie (voorlopige opsomming van kennis- en vaardigheids-eisen ontleend aan toelatingseisen van muziekvakopleidingen)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • tweeklanken herkennen, nazingen en treffen • toonladders en toonreeksen herkennen, nazingen, en vanuit een gegeven toon op notennamen stijgend en dalend zingen; hierbij gaat het om majeur en mineur (melodisch, harmonisch en authentiek); bij toonreeksen is dat niet duidelijk, waarschijnlijk chromatiek, heletoons-ladders, pentatoniek en eventueel kerktoonladders als dorisch en mixolydisch • drie- en vierklanken herkennen en nazingen, het treffen van drieklanken en hun omkeringen, en van het dominantseptime-akkoord; voor kandidaten lichte muziek tevens groot en kleinseptime-akkoord in grondligging • nazingen en noteren van een (tonale) eenstemmige melodie • veranderen van een nagezongen melodie, bijvoorbeeld van majeur naar mineur of omgekeerd, en transponeren van een melodie • noteren van een tweede stem boven of onder een gegeven eerste stem • onvoorbereid zingen van een melodie, met of zonder begeleiding • natikken en noteren van een ritme • alleen ritme noteren van een melodisch fragment • herkennen van gangbare maatsoorten • al dan niet voorbereid uitvoeren van een ritme in gangbare maatsoorten en basisritmes • determineren van onder meer maatsoort, toongeslacht, bezetting en stijlperiode van een muziekfragment • determineren van verschillen tussen een genoteerde melodie of akkoordenreeks en hetgeen werkelijk gespeeld of uitgevoerd is • akkoordprogressie (alleen voor kandidaten lichte muziek) herkennen en benoemen in akkoordsymbolen van eenvoudige akkoordverbindingen. • kennis van de algemene muziekleer <ul style="list-style-type: none"> - notatie, sleutels, maat, ritme, tempo, dynamiek, intervallen 	<ul style="list-style-type: none"> - majeur- en mineurtoonladders, kerktoonladders en toonreeksen - drieklanken (groot, klein, verminderd en overmatig) - vierklanken (dominant, groot, klein, verminderd, halfverminderd) - tonaliteit (hoofd functies en cadens, laddereigen drieklanken, oplossingen) - instrumenten en bezetting van de huidige muziekpraktijk - akkoordsymbolen.

Colofon

Algemeen Raamleerplan Muziek voor instrumentaal en vocaal onderwijs is een uitgave van Cultuurnetwerk Nederland. Deze uitgave is in pdf-formaat beschikbaar op www.cultuurnetwerk.nl.

Auteurs

Paul van den Bos, Jan van den Eijnden, Louis Jansen en Dirk de Vreede

Tekstredactie

Peter van Amstel, Amsterdam

Opmaak

Studio Jos Velmans, Utrecht

Productie

Cultuurnetwerk Nederland, Utrecht

Drukwerk

Libertas Grafische Communicatie, Bunnik

Cultuurnetwerk Nederland

Ganzenmarkt 6

Postbus 61

3500 AB Utrecht

Telefoon 030-236 12 00

Fax 030-236 12 90

E-mail info@cultuurnetwerk.nl

Internet www.cultuurnetwerk.nl

2001.001

In 1999-2000 is het *Algemeen Raamleerplan Muziek voor instrumentaal en vocaal onderwijs* opgesteld door een werkgroep van vakdeskundigen onder coördinatie van het toenmalige LOKV Nederlands Instituut voor Kunsteducatie. Het werd getoetst in een resonansgroep van deskundigen uit de muziekscholen en uit de centra voor de kunsten en van vertegenwoordigers van verschillende vakverenigingen.

Coördinatie

Louis Janssen, LOKV Nederlands Instituut voor Kunsteducatie

Werkgroep

Paul van den Bos, onderwijskundige, Hogeschool Alkmaar; Jan van den Eijnden, Nederlands Instituut voor Blaasmuziek; Arthur Gieles (adviseur), inspecteur muzikale vorming, Inspectie kv/ak; Louis Janssen, staf-medewerker LOKV en coördinator muziek ICO, Centrum voor Kunst & Cultuur Assen; Dirk de Vreede (tekst), onderwijskundige, directeur Conservatorium Hogeschool Alkmaar.

Resonansgroep

Maaïke Deckers, Texelse Muziek- en Dansschool; Mia Dreese, Nederlands Fluitgenootschap; Wilma Franchimon, Vrije Academie Delft; Henriëtte Haak, LOKV Nederlands Instituut voor Kunsteducatie; Jan Hut, Zeeuwse Muziekschool; Karel Janssen, Kumulus, Centrum voor de Kunsten Maastricht; José Jonkers, Genootschap van Zangleraren in Nederland; Barend Lutgendorff, Stichting Veldhovense Muziekschool; Coen Beijer en Quirijn Snijder, EGTA-Nederland; Harry Geurts en Coosje de Wit, EPTA-Nederland; Peter de Leeuw, Margot Näring en Roeland Robert, ESTA-Nederland.